Maa- ja metsätalousministeriö
Jord- och skogsbruksministeriet
Ministry of Agriculture and Forestry

2.4.2024

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan
maatalousjaosto

Neuvotteleva virkamies Kajsa Hakulin
Maa- ja metsätalousministeriö

Asia: HE 17/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle vuoden 2024 lisätalousarvioksi

Tilannekatsaus: Momentti 30.20.20. Korvaukset eläintautilain nojalla lopetetuista eläimistä

Eläinlääkintähuoltoon ja kasvintuhoojien torjuntaan varattuun määrärahaan momentille 30.20.20 (arviomääräraha) esitetään lisäystä 45,2 milj. euroa. Lisäys koostuu lintuinfluenssan vuoksi lopetetuista turkiseläimistä maksettaviin korvauksiin tarvittavasta 44,4 milj. euron määrärahasta sekä 0,8 milj. euron määrärahasta, jolla varaudutaan salmonellatartunnan vuoksi lopetettavaksi määrätyistä sioista maksettaviin korvauksiin.

Ruokavirasto on voinut käynnistää korvausten maksatuksen valtioneuvoston raha-asiainvaliokunnan 29.2.2024 puollon jälkeen tehtyjen maa- ja metsätalousministeriön päätösten nojalla. Lisätalousarviolla tarvittava määräraha otetaan vuoden 2024 talousarvioon.

Lopetetuista turkiseläimistä maksettavien korvausten kokonaismääräksi arvioidaan 50,7 milj. euroa, josta 6,3 milj. euroa maksettiin vuoden 2023 määrärahasta.

Lintuinfluenssa turkiseläimissä ja toimenpiteet uusien tartuntojen estämiseksi

Lintuinfluenssa leviää luonnonvaraisten muuttolintujen, erityisesti vesilintujen välityksellä. Virus muuntuu jatkuvasti muodostaen erilaisia genotyyppejä, jotka siirtyvät lintulajista toiseen. Keväällä 2023 Suomeen levisi uusi genotyyppi, joka aiheuttaa tautia erityisesti lokeissa. Turkistarhaus on Suomessa keskittynyt erityisesti Keski-Pohjanmaalle ja Keski-Pohjanmaan lähikuntiin. Alueella on myös paljon matalia järviä, joissa on isoja naurulokkiyhdyskuntia. Kaikissa näissä järvissä alkoi naurulokkien joukkokuolemat heinäkuussa 2023, ja samalla tartunta levisi alueen turkiseläimiin. Tarhaajat eivät olleet osanneet varautua tähän tautiriskiin, koska lintuinfluenssaa ei aiemmin ole esiintynyt alueen lokkiyhdyskunnissa.

Kun ensimmäiset lintuinfluenssatapaukset Ruokaviraston tutkimissa turkiseläinnäytteissä todettiin, toimenpiteisiin ryhdyttiin välittömästi. Suomi nimesi taudin kansallisesti muuksi torjuttavaksi eläintaudiksi. Tämä mahdollisti sen, että tartunnan saaneille tarhoille voitiin antaa eläintautilain nojalla määräyksiä taudin leviämisen estämiseksi ja tartunnan saaneita eläimiä voitiin määrätä lopetettaviksi. Viranomaiset lopettivat yhteensä n. 485 000 turkiseläintä 72 turkistarhassa taudin hävittämiseksi.

Maa- ja metsätalousministeriö antoi 11.1.2024 asetuksen (14/2024) varotoimenpiteistä lintuinfluenssan leviämisen estämiseksi luonnonvaraisista eläimistä turkiseläimiin. Asetus velvoittaa turkiseläintenpitäjät suojaamaan turkiseläintensä pitopaikat ja rehuvarastot linnulta ja muilta haittaeläimiltä, jotka voivat levittää lintuinfluenssavirusta. Asetuksella pyritään estämään kontaktit turkiseläinten ja lintujen välillä. Lintujen pääsy turkiseläinten varjotaloihin estetään asentamalla niihin ovet ja verkottamalla varjotalot kauttaaltaan. Turkiseläinten rehut ja juomavesi

on suojattava linnuilta ja niiden ulosteelta estämällä lintujen pääsy rehuvarastoihin ja vesiastioihin. Muiden haittaeläinten torjumiseksi turkistarhan alue on pidettävä siistinä ja kasvillisuus lyhyenä rakennusten ympäriltä. Aiemmin vastaavaa lainsäädäntöä ei ole ollut EU- eikä kansallisella tasolla, eikä suurinta osaa turkiseläimistä ole ollut suojattu kontaktilta lintuihin. Turkistarhojen lintusuojausta tullaan valvomaan, ja lintuinfluenssan esiintymistä seurataan säännöllisesti tutkimalla kuolleita eläimiä.

Eläintautilain säännökset lopetettavista eläimistä maksettavista korvauksista

Eläintautilain (76/2021) 83 §:n nojalla omistajalla on oikeus saada valtion varoista korvaus eläimestä, jonka eläinterveysviranomainen on eläintaudin tutkimiseksi tai muuta torjuttavaa eläintautia koskevana taudintorjuntatoimenpiteenä määrännyt lopetettavaksi tai teurastettavaksi taikka joka on tässä tarkoituksessa määrätyn käsittelyn tai muun toimenpiteen seurauksena kuollut. Korvauksena suoritetaan eläimen käypä hinta. Korvaus ei ole harkinnanvarainen.

Eläintautilain 88 §:n nojalla oikeus korvauksiin menetetään kokonaan tai osittain, jos korvaukseen oikeutettu on rikkonut eläinterveyttä koskevia säädöksiä, kuten varotoimenpiteistä lintuinfluenssan leviämisen estämiseksi luonnonvaraisista eläimistä turkiseläimiin annetun asetuksen säännöksiä. Oikeus korvauksiin menetetään myös kokonaan tai osittain, jos korvaukseen oikeutettu on rikkonut eläinten tunnistamisesta ja rekisteröinnistä annettua lakia (1069/2021), eläinten sekä eräiden tavaroiden tuontivalvonnasta annettua lakia tai mainittujen lakien nojalla täytäntöön pantuja Euroopan unionin säädöksiä taikka ei ole noudattanut mainittujen säädösten nojalla tehtyä hallintopäätöstä.

Salmonellatartunnan takia lopetetuista sioista maksettavat korvaukset vuonna 2024

Eläintautilain 35 ja 83 §:n sekä zoonooseista annetun maa- ja metsätalousministeriön asetuksen (316/2021) väliaikaisen muutoksen nojalla sikatilan omistajalla on mahdollisuus saada valtiolta korvausta salmonellatartunnan vuoksi lopetetuista sioista vuoden 2024 loppuun.

Ruokavirasto voi tehdä harkinnanvaraisen sikojen lopetuspäätöksen omistajan tekemän hakemuksen perusteella. Lopetuspäätös voidaan tehdä, kun pitopaikkaan kohdistettu salmonellatartunnan leviämisen estämiseksi tehty päätös vaikeuttaa sikojen pitoa ja eläinten lopettaminen on välttämätöntä tartunnan hävittämiseksi. Lopetuspäätöksen tekemisen edellytyksenä on eläinten omistajan sitoutuminen pitopaikan puhdistus- ja desinfektiotoimenpiteisiin. Lopetuspäätöksen jälkeen omistaja voi hakea Ruokavirastolta osittaista korvausta lopetetuista sioista. Korvauksen määrä on enintään kolme neljäsosaa eläinten käyvästä arvosta

Korvauksiin arvioidaan tarvittavan vuonna 2024 yhteensä lähes 0,8 milj. euroa. Vuonna 2023 Ruokavirasto maksoi korvauksia kuudelle hakijalle yhteensä 0,6 milj. euroa.